

Вих. № 45 від 14.03.2024 р.

Міністерство економіки України
01008, Україна, м. Київ, вул.
Грушевського, 12/2

Коментарі Коаліції ГО і муніципалітетів "Енергетичний перехід" до Проекту Національного плану з енергетики та клімату України 2025-2030

Коаліція "Енергетичний перехід" — це громадські організації та муніципалітети, які спільно працюють задля пришвидшення переходу України до ощадливого енергоспоживання і використання відновлюваних джерел енергії. Коаліція представляє громади як об'єднання поточних та майбутніх виробників електричної енергії, у тому числі з відновлювальних джерел.

У рамках своєї діяльності та консультацій із громадами надаємо нижче коментарі до Проекту Національного плану з енергетики та клімату України 2025-2030 (далі – НПЕК). Коментарі сформовані у вигляді пропозицій, зауважень, наголошенні на певних критичних моментах.

СЕКЦІЯ А. НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЛАН

2. НАЦІОНАЛЬНІ ЦІЛІ ТА ЦІЛЬОВІ ПОКАЗНИКИ

2.1. Вимір "Декарбонізація"

2.1.1. Викиди і абсорбція ПГ (ii)

У частині, яка стосується транспортного сектору зазначено, що наразі розробляється нова транспортна стратегія, яка може встановити нові цілі. Однак, таке уточнення відсутнє в частині, що стосується національних цілей досягнення кліматичної нейтральності. Відтак, абзац перший розділу 2.1.1. Викиди і абсорбція ПГ (ii) необхідно доповнити інформацією, щодо розроблення проекту Закону України "Про основні засади державної кліматичної політики", який встановлює досягнення кліматичної нейтральності України до 2050 року", а також "Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року".

2.3. Вимір "Енергетична безпека"

План побудови експортно-орієнтованої енергетичної галузі, який включає виробництво малих модульних реакторів (ММР) та різних компонентів для атомної генерації, несе в собі значні ризики та виклики:

1. Безпека:

Хоча ММР позиціонуються як більш безпечні порівняно з традиційними атомними електростанціями через свою конструкцію та менші розміри, вони все ж несуть ризики радіаційних

витоків, ядерного розповсюдження та цільових атак. Враховуючи досвід повномасштабного вторгнення росії, ці ризики потребують додаткових заходів безпеки та стратегій їх мінімізації.

2. Екологічні впливи:

Використання ядерної енергетики пов'язане з невирішеними проблемами управління відходами, що залишаються радіоактивними протягом тисячоліть, зберіганням та утилізацією таких відходів. Вплив відходів відпрацьованого ядерного палива до кінця на навколишнє середовище та здоров'я людей невідомий, однак очевидно є критичним.

Відповідно до Стратегії поводження з радіоактивними відходами в Україні, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2009 р. № 990-р в зв'язку з настанням часу зняття з експлуатації та демонтажу енергоблоків атомних електростанцій, що може розпочатися після 2025 року (у разі продовження строку експлуатації енергоблоків атомних електростанцій на 15 років), а також в результаті зростання обсягу виробництва електроенергії на атомних електростанціях приблизно від 90 млрд. кВт·г у 2005 році до 220 млрд. кВт·г у 2030 році, що передбачено Енергетичною стратегією України на період до 2030 року, очікується утворення значної кількості твердих радіоактивних відходів різних типів і категорій.

При цьому, Україна не має чіткого єдиного плану щодо поводження з такими відходами та не здійснює належного контролю і фінансування відповідних заходів, що нівелює протидію екологічним наслідкам використання ТРВ.

Також, при визначенні економічного ефекту від впровадження ММР необхідним є врахування власне вартості утилізації радіоактивних відходів. Зокрема, орієнтовний обсяг фінансування Стратегії поводження з радіоактивними відходами в Україні становив 35 783,8 млн. гривень (у тому числі на виконання першого етапу Стратегії — 4896,3 млн. грн.).

3. Економічна життєздатність:

Розробка та будівництво ММР є дорогівартісними та часомісткими процесами, які потребують значних інвестицій, на додачу до того, що ця технологія ще не реалізована як промисловий проект. Фактично наразі перевага модульності поки лише передбачена в теорії. В зв'язку з зазначеним існує ризик, що витрати на розробку перевищать економічні вигоди, особливо якщо врахувати зростаючу конкуренцію з відновлюваних джерел енергії, які стають дедалі дешевшими та ефективнішими. Зокрема в даному контексті слід навести досвід реалізації подібного провідного проекту в США, розробка якого зупинена через зростання витрат на 53% (компанія NuScale Power скасувала будівництво атомної електростанції в Юті через зростання витрат).

3. ПОЛІТИКИ ТА ЗАХОДИ

3.1. Вимір "Декарбонізація"

3.1.1. Викиди і абсорбція ПГ

Політики і заходи зі скорочення викидів ПГ у сільському господарстві

У межах НПЕК для стимулювання скорочення викидів ПГ у секторі сільського господарства проектом документу передбачається впровадження низки політик та заходів, зокрема:

- PM_D_WAM_05 Сприяння поширенню технологій мінімального обробітку ґрунту
- PM_D_WAM_06 Сприяння розвитку органічного рослинництва
- PM_D_WAM_07 Використання азотних добрив із повільним або контрольованим вивільненням поживних речовин
- PM_D_WAM_08 Використання інформаційних та телекомунікаційних технологій у рослинництві

- РМ_D_WAM_09 Використання харчових добавок, які сприятимуть скороченню викидів ПГ від кишкової ферментації сільськогосподарських тварин

Нижче хотіли б звернути Вашу увагу на застереження та пропозиції, відображення яких у визначених документах є важливим.

1. Щодо РМ_D_WAM_05 Сприяння поширенню технологій мінімальної обробки ґрунту

Такі технології хоч і вважаються кращими, аніж традиційна оранка, їх застосування також викликає застереження у зв'язку із вірогідним збільшенням внесення пестицидів та інших засобів боротьби із шкідниками, що може негативно впливати як на біорізноманіття, так і на та якість продукції. Окрім цього можна виділити інші технології, які можуть бути більш дружніми для довкілля і сприяти скороченню викидів, зокрема [регенеративне сільське господарство](#). Відповідно пропонуємо розширити даний захід шляхом включення таких технологій, зокрема визначивши його як "Сприяння поширенню технологій регенеративного сільського господарства, мінімальної або смугової обробки ґрунту".

2. Щодо РМ_D_WAM_07 Використання азотних добрив із повільним або контрольованим вивільненням поживних речовин

Відповідно до цілей Європейського Зеленого Курсу, а також положень Нітратної Директиви ЄС, є важливим питанням скорочення втрати поживних речовин у сільському господарстві, що в основному залежить від внесення та зберігання добрив (як хімічних, так і органічних). У даному випадку захід, який пропонується, є доволі точковим та не враховує усього процесу зберігання, транспортування, внесення добрив. Тому важливо розширити даний захід, який зможе більш комплексно підійти до вирішення питання, зокрема "Сприяння підвищенню ефективності використання добрив задля скорочення втрат поживних речовин та забруднення ними навколишнього середовища". У межах цього заходу необхідним є фокус не лише на використанні азотних добрив із повільним або контрольованим вивільненням поживних речовин, але й такі заходи як наприклад: сприяння проведенню агрохімічних аналізів ґрунту, планування внесення добрив, забезпечення таких місць для зберігання добрив, що не спричиняють їх втрат та забруднення тощо.

3. Щодо РМ_D_WAM_09 Використання харчових добавок, які сприятимуть скороченню викидів ПГ від кишкової ферментації сільськогосподарських тварин

У рамках роботи з тваринництва хотіли б звернути увагу на додаткових заходах, які варто включити до заходів зі скорочення викидів ПГ у секторі сільського господарства:

- Захід "Впровадження кращих технологій та практик зі зберігання гною задля запобігання втратам поживних елементів та їх потрапляння у навколишнє середовище".

У даному випадку ми розуміємо, що одне з вразливих питань українського тваринництва є питання зберігання гною (побічного продукту тваринного походження). Тому часто гній може зберігатися без нормальних облаштованих майданчиків, що призводить до забруднення як довкілля, так і [викидів](#) парникових газів. Відповідно дане питання потребує вирішення та більше того може трансформуватись в позитивні екологічні ініціативи.

- Захід "Популяризація поступової зміни споживчої поведінки населення".

Одним із важливих кроків для скорочення викидів ПГ у секторі сільського господарства є зміна споживчої поведінки людей. Це повинно супроводжуватися системною політикою популяризації органічної продукції, продукції вирощеної з використанням екологічно дружніх технологій, а також популяризації рослинного харчування.

Політики і заходи зі скорочення викидів ПГ у секторі "Землекористування, зміни у землекористуванні та лісове господарство" (333ЛГ)

Сектор 333ЛГ грає ключову роль у цілях досягнення кліматичної нейтральності за рахунок потенціалу абсорбції вуглекислого газу та зберігання вуглецю природними екосистемами, біомасою та ґрунтами. Відповідно до методик обрахунку викидів парникових газів від сектору 333ЛГ, прийнятих РКЗК ООН, визначають 6 категорій землекористування, які попадають у цей сектор: лісові землі, рілля, степи і луки, водно-болотні угіддя, населені пункти, інші землі (Forest Land, Cropland, Grassland, Wetlands, Settlements, Other Land). Відповідно, **плани у цьому секторі повинні включати не лише заходи у секторі лісового господарства, але і заходи спрямовані загалом на збереження існуючих природних запасів вуглецю (в ґрунтах та екосистемах), збільшення запасання вуглецю за рахунок відновлення екосистем, заходи із охорони ґрунтів, відновлення деградованих земель, впровадження сталих сільськогосподарських практик, тощо.**

Наразі у секторі лісового господарства проектом плану заходів з реалізації НВВ передбачено планування заходів із відновлення лісів пошкоджених та знищених внаслідок збройної агресії російської федерації, проведення робіт із заліснення з метою збільшення площі лісів на 1 млн га до 2030 року, застосування наближених до природи методів лісівництва та ін. Необхідно закріпити у НПЕК, що під час проведення робіт з метою збільшення площі лісів на 1 млн га до 2030 року, пріоритет має надаватись включенню до лісового фонду вже існуючих самозаліснених ділянок на землях сільськогосподарського призначення, а лісорозведення шляхом висаджування лісових культур має відбуватись з використанням лише аборигенних видів, які будуть кліматично стійкими для конкретного регіону, із заборонаю використання інвазійних видів дерев і заліснення цінних нелісових екосистем (степових, лучних та болотних).

Задля збереження існуючих природних запасів вуглецю, а також підтримки подальшої спроможності запасати вуглець екосистемами необхідно забезпечити охорону найбільш цінних природних ділянок. Україна повинна прискорити темпи створення територій природно-заповідного фонду, а також збільшувати площі і законодавчо врегулювати статус територій Смарагдової мережі. Наразі частка територій ПЗФ складає лише 6,9 % від площі території України і має бути доведена як мінімум до 30% до 2030 року відповідно до міжнародних зобов'язань (Куньмінсько-Монреальської глобальної рамкової угоди про біорізноманіття) і відповідно до цілей Європейської Зеленої Угоди. Ці заходи є важливими в рамках сектору 333ЛГ, адже відповідають зобов'язанням країн в межах "Рамкової конвенції ООН про зміну клімату" та Паризької угоди щодо охорони та раціонального використання "поглиначів і накопичувачів усіх парникових газів [...], включаючи біомасу, ліси, океани та наземні, прибережні і морські екосистеми [...]".

Відмітимо, що для сектору 333ЛГ і у розділі 4 (Поточна ситуація та прогнози з урахуванням наявних політик і заходів), і у розділі 5 (Оцінювання впливу запланованих політик і заходів) взагалі відсутні дані. Представлений проєкт НПЕК також не містить даних моделювання для сектору 333ЛГ за сценаріями WEM та WAM. Висловлюємо надію, що на даному етапі це технічний момент і ці частини будуть представлені у найближчому майбутньому, хоча наразі у розділах 4 та 5 для сектору нема навіть відповідної згадки "[Планується на наступних етапах роботи над НПЕК]" по аналогії із іншими частинами, які поки відсутні у проєкті.

У розділі 4 для сектора "Сільське господарство" категорія "Сільськогосподарські ґрунти" має найгірші показники і відображає зростання викидів парникових газів із 1990 року (див. таблицю 4.7. "Динаміка внеску категорій сільськогосподарської діяльності за емісією парникових газів, %"). Крім того, що сценарій WEM (див. таблицю "Основні результати моделювання у сфері викидів ПГ в Україні за WEM сценарієм"), що сценарій WAM (див. Табл. 5.1. "Основні результати моделювання у сфері викидів ПГ в Україні за WAM сценарієм") для сектора "Сільське господарство" замість скорочення викидів від цього сектору містять прогнози, що передбачають

зростання викидів до середини століття. Тобто сектор замість того, щоб сприяти збільшенню поглинання вуглецю, спричиняє збільшення викидів, що пов'язано із зміною землекористування і збільшенням к-сті ріллі з рядів пасовищ, степів, водоохоронних зон тощо. Одним із заходів для зменшення деградації ґрунтів і відповідно для зменшення парникових газів є Розпорядження КМУ "Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель". Відповідно до цієї Концепції, очікуваними результатами є:

- зменшити сільськогосподарську освоєність (на 5 відсотків) та розораність території (на 10 %);
- оптимізувати структуру агроландшафту;
- підвищити продуктивність сільськогосподарських угідь (на 40-50%) шляхом раціонального застосування органічних, органо-мінеральних та мінеральних добрив і хімічних меліорантів на кислих та солонцевих ґрунтах; збільшити площі земель із природними ландшафтами до рівня, достатнього для збереження ландшафтного і біологічного різноманіття (до 10,5 % загальної площі території країни);
- здійснити консервацію деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель та інші заходи.

Додаток 2 до НПЕК "Припущення щодо основних параметрів розвитку сільського господарства" передбачає, що площа орних земель, з яких будуть збиратись врожаї, зростатиме до 2050 року. Такі розрахунки повністю суперечать задекларованим державою цілям щодо зменшення площі орних земель за рахунок виведення з їх складу схилів, земель водоохоронних зон, ерозійно небезпечних та інших не придатних для розорювання угідь. Зокрема, такі цілі закріплені у Національному плані дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням, вже згаданій [Концепції Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель](#), Рішенні РНБО № 111 від 23.03. 2021 р. "Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації", Наказі Мінагрополітики України від 20.08.2003 № 280 "Про затвердження Концепції збалансованого розвитку агроєкосистем в Україні на період до 2025 р."

Тому просимо врахувати відповідні норми законодавства і перерахувати прогнози щодо динаміки площі орних земель з урахуванням необхідності виведення з їхнього складу схилів, земель водоохоронних зон, ерозійно небезпечних та деградованих земель.

Відповідно заходи зі скорочення викидів ПГ у секторі ЗЗЛГ повинні відповідати також заходам, які прописані у даній Концепції Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель, зокрема:

1. Захід "Сприяння консервації деградованих земель"
2. Захід "Сприяння збільшенню площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду та інших природоохоронних територій"
3. Захід "Відмова від передачі під інші форми землекористування земельних ділянок, багатих на ґрунтовий вуглець, а саме торфовищ, степів та лук, крім випадків, коли така передача здійснюється у разі наявності суспільної потреби за відсутності інших територіальних альтернатив."

3.1.2. Відновлювана енергія

PM_D_WEM_03 Стимулюючий тариф на теплову енергію з ВДЕ

На даний момент можливо констатувати, що норми, визначені частиною 4 статті 20 Закону України "Про теплопостачання" щодо встановлення тарифу для теплової генерації, що працює на альтернативних джерелах є неефективними.

За вищезазначеним підходом тарифи на теплову енергію, вироблену з використанням альтернативних джерел, формуються відповідно до середньозважених цін, що переглядаються один раз на квартал Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України і є на 10 % нижчими за тарифи, встановлені для виробників тепла з природного газу.

Однак, наразі очевидним є штучне заниження цін на газ та тарифів на теплову енергію, вироблену з використанням газу як виду палива. Відповідно, через штучне нормативне заниження ціни на тепло з газу, виробники теплової енергії з відновлюваних джерел не мають можливості покрити свої фактичні витрати.

Такий підхід має бути скориговано і кожен порядок тарифоутворення повинен передбачати індивідуальні підходи залежно від реального економічно обґрунтованого тарифу та необхідності впровадження стимулів для розвитку альтернативної генерації, що пропонуємо визначити в даному пункту НПЕК.

PM_D_WEM_04 Податкові пільги при ввезенні устаткування, яке працює на ВДЕ

Варто зазначити, що податкові преференції щодо ввезення енергозберігаючого обладнання позитивно впливають на галузь ВДЕ в контексті будівництва масштабних комерційних проектів. Проте користь від даного інструменту для малої генерації є мінімальною, що власне і пов'язано з можливістю отримання пільги лише особою, що ввозить обладнання для власного будівництва. Зокрема, малі підприємства чи побутові споживачі не мають досвіду, спеціальних знань, тощо для самостійної закупівлі обладнання за кордоном, його доставки і розмитнення та здійснюють придбання такого обладнання в місцевих дистриб'юторів. Така операція в свою чергу обкладається усіма податками і власне самі дистриб'ютори при імпорті несуть повне податкове навантаження. При цьому, очевидно, що застосування такого спеціалізованого обладнання як до прикладу сонячні модулі можливе лише для подальшого будівництва та власного використання генеруючої установки.

Відповідно, з метою розвитку розподіленої та малої генерації пропонуємо закріпити в даному пункту НПЕК необхідність зміни визначених правових норм та розширення їх дії на весь імпорт енергозберігаючого обладнання.

PM_D_WAM_16 Система аукціонів з розподілу квоти підтримки для ВДЕ

Можливо констатувати, що зміни щодо аукціонів як системи підтримки виробництва електроенергії з ВДЕ, які закріплені в Закон України № 3220-ІХ "Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та "зеленої" трансформації енергетичної системи України" є негативним для даного механізму. Визначені умови щодо можливості обмеження генерації, встановлення пікових годин, не закріплення повного тарифу з прив'язкою до курсу валют, скорочення терміну підтримки, роботи за механізмом ринкової премії та доплату ДП "Гарантований покупець" відповідно зі сторони виробника у випадку продажу електричної енергії за ціною вища, ніж аукціонна є абсолютно неприйнятними для іноземних інвесторів. При цьому саме іноземний бізнес має капітал для будівництва великих генеруючих потужностей в період відновлення України.

Відповідно, даний механізм підтримки на поточний момент є неефективним як через те, що він так і не запрацював з 2019 року, так і через зазначені нововведення.

Вважаємо за необхідне визначити в РМ_D_WAM_16 Система аукціонів з розподілу квоти підтримки для ВДЕ необхідність перегляду положень Закону України № 3220-IX "Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та "зеленої" трансформації енергетичної системи України" в контексті запровадження аукціонної моделі.

РМ_D_WAM_17 Механізм ринкової премії для виробників електроенергії з ВДЕ

Запровадження механізму ринкової премії є позитивним прикладом застосування кращих світових практик. Проте, імплементація даного механізму в Україні все ж має певні нюанси, які блокують ефективне застосування цього механізму.

Так, премія розраховується як компенсація різниці між "зеленим" тарифом або аукціонною ціною та розрахунковою ринковою ціною продажу. Тобто фактична ціна продажу кожного виробника, який надає послугу за механізмом ринкової премії, при розрахунку премії безпосередньої не впливає на її розмір. Власне премія нараховується лише на обсяг виробленої та проданої "зеленої" електричної енергії, що в свою чергу означає, що обсяги небалансів та обсяги купленої балансуєної електричної енергії у ОСП при наданні послуги з балансування, не враховуються при визначенні вартості послуги.

Відповідно, виробники зіштовхують з тим, що нарахування премії їм відбувається за методикою, яка завчасно передбачає всі можливості для її зменшення. Власне перші нарахування відбулись за лютий 2024 року та не відповідають будь-яким очікуванням. Окрім того, виробники, які працюють на вільному ринку електричної енергії спостерігають збільшення команд на обмеження генерації та трактують таку ситуацію як дискримінаційний підхід, що застосовується з метою зменшення навантаження на ОСП щодо оплати послуги ППВДЕ та відповідного зменшення премії, яка обмеження не враховує.

Вважаємо за необхідне, з метою розвитку механізму ринкової премії доповнити РМ_D_WAM_17 Механізм ринкової премії для виробників електроенергії з ВДЕ застереженням щодо необхідності доопрацювання механізму визначення розміру премії та врахування обмежень генерації при її застосування.

РМ_D_WAM_19 Гарантії походження електроенергії з ВДЕ

Видача гарантій походження була закріплена як механізм в законодавстві України ще з 2014 року. Законодавчі зміни щодо цього інструменту, що знайшли відображення в Законі № 3220 та Постанові Кабінету Міністрів України від 27.02.2024 р. № 227, якою затверджено Порядок видачі, обігу та погашення гарантій походження електричної енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії є безперечно позитивним фактором, проте вважаємо за необхідне чітко визначення необхідності якнайшвидшого запуску реєстру гарантій походження. Без наявності реєстру, а реєстр гарантій походження, наприклад, біометану мав запрацювати ще рік тому, видача гарантій походження так ніколи і не стане можливою.

Основним стримуючим фактором для запуску реєстру є відсутність напрацювання змін, які б виокремили його з реєстрів, що є державними публічними та надали можливість користування міжнародними напрацюваннями по реєстрам.

Отже, пропонуємо у визначеному розділі НПЕК наголосити на тому факті, що з метою початку застосування інструменту гарантій походження необхідні напрацювання щодо якнайшвидшого запуску відповідних реєстрів.

PM_EE_WAM_02 Реалізація Державної цільової економічної програми підтримки термомодернізації будівель до 2030 року

Довгострокова стратегія термомодернізації будівель до 2050 року передбачає значне збільшення масштабу термомодернізації, проте показники виконання у ній потребують перегляду в контексті співвідношення з іншими стратегічними програмами та реальності реалізації.

PM_EE_WEM_09 Місцеві енергетичні плани

Громади, які мають розроблені ПДСРК і Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року будуть також розробляти МЕРП. Ці документи дублюють один одного в частині про адаптацію до зміни клімату, поводженням із відходами. Із точки зору управління є неефективним переписування однієї і тієї ж інформації в різні документи. Відповідно пропонуємо зазначити у вказаному пункті про необхідність узгодженості дії щодо розробки планів та допрацювання нормативно-правових актів з метою уникнення дублювання документів.

v. Якщо застосовно, опис політик і заходів для розширення ролі місцевих ВДЕ-громад у сприянні реалізації політик і заходів, зазначених у пунктах i, ii, iii та iv

У проєкті НПЕК визначена проблематика розвитку енергетичних кооперативів, яка насправді є доволі стримуючою для їх розвитку. Зокрема, недостатність регулювання енергетичних кооперативів та той факт, що концептуальні обмеження щодо їх створення були усунені лише Законом № 3220 як наслідок мають факт, що таких кооперативів фактично не існує.

Застереження даної частини НПЕК пропонуємо доповнити необхідністю, окрім законодавчого доопрацювання, здійснення інформування громад та споживачів про переваги та плюси об'єднання через енергетичні кооперативи.

PM_EE_WAM_08 Реалізація Державної цільової економічної програми енергетичної модернізації підприємств - виробників теплової енергії, що перебувають у державній або комунальній власності, на період до 2030 року

Слід констатувати, що Державної цільової економічної програми енергетичної модернізації підприємств - виробників теплової енергії, що перебувають у державній або комунальній власності, на період до 2030 року не може позиціонуватись як документ, що направлений на реальну реформу галузі.

Вважаємо за необхідне визначити в НПЕК, що в Програмі, що розроблятиметься на виконання Концепції потребують регулювання:

- **питання тарифної політики:**
  - без встановлення економічно обгрунтованих тарифів будь-яке технічне перезавантаження сфери чи впровадження енергоефективних заходів - неможливі. Дане твердження кореспондується з загальними положеннями щодо реформування Сфери централізованого теплопостачання, визначеними в розділі 4 НПЕК;
  - питання підтримки теплової генерації з альтернативних джерел, що може відбуватись, зокрема, через запровадження біржі біопалива;

- **екологічні аспекти, а саме:**

запровадження заходів щодо розробки нормативної бази, яка передбачає:

- стимулювання ощадливого використання виробниками теплової енергії викопних джерел енергії;
- сприяння переходу виробників на використання відновлюваних джерел (зокрема, стимулювання шляхом цільових програм фінансування, спрощення процедури публічних закупівель для замовників – комунальних та державних підприємств сфери централізованого теплопостачання, якщо такі закупівлі здійснюються з метою придбання обладнання для виробництва тепла з відновлюваних джерел енергії та спрощення процедури публічних закупівель з метою придбання безпосередньо біопалива необхідного для виробництва тепла);
- внесення змін до Податкового кодексу України в частині звільнення виробників теплової енергії з альтернативних джерел від екологічного податку за викиди в атмосферне повітря CO₂;
- розробка за участі Міністерства аграрної політики та продовольства заходи зі співпраці між виробниками агропродукції та виробниками теплової енергії-комунальними та державними підприємствами (наприклад, щодо спрощення проведення торгових операцій між виробниками агровідходів і комунальними та державним підприємствами - виробниками теплової енергії);

- **технічні аспекти, зокрема:**

- зниження втрат під час транспортування теплової енергії в магістральних та місцевих (розподільчих) теплових мережах шляхом впровадження сучасних видів теплоізоляції;
- підвищення строків експлуатації трубопроводів методами впровадження нових видів антикорозійних покриттів та засобів електрохімічного захисту, використання неметалевих трубопроводів;
- впровадження попереджувальної діагностики (енергетичного обстеження) стану систем теплопостачання у процесі експлуатації;
- розробка ефективних схем централізованого теплопостачання із обов'язковим проведенням обстеження вже діючих котелень та ТЕЦ, обстеженням теплових мереж та здійсненням розрахунку теплового навантаження між встановленими тепловими потужностями та тепловим навантаженням споживачів. У разі необхідності - оновлення неефективних схем теплопостачання за рахунок встановлення нових теплогенеруючих потужностей, що використовують відновлювальні джерела енергії;
- розробка ефективних схем централізованого теплопостачання із пріоритетним залученням проектів по когенерації та джерел скидної теплоти;
- розробка схем теплопостачання із пріоритетним зонуванням централізованого теплопостачання: об'єднання окремих теплових мереж, приєднання нових будівель споживачів або тих, що раніше було від'єднано від центральної тепломережі;
- доповнення цільових показників Концепції формулюванням, яке відповідатиме нормам ДБН, тобто: "збудовано, проведено капітальний ремонт двотрубних теплових мереж протяжністю 3 000 кілометрів, реконструйовано однострубні теплові мережі у двотрубні";
- визначення алгоритму із послідовністю дій, оскільки виробників та споживачів об'єднує інженерна система теплопостачання, за рахунок чого, будь-які дії виробників тепла впливають на споживачів, а дії споживачів тепла, відповідно, впливають на роботу котелень та ТЕЦ.

PM_IME_WAM_04 Забезпечення розвитку установок зберігання енергії

Звертаємо увагу, що варто визначити в даному пункті, що основною проблематикою розвитку УЗЕ є як відсутність довгострокових контрактів, про що вказано в НПЕК так і відсутність ліквідності балансуєчого ринку. При цьому, знову ж, лише зміна тарифної політики та контроль за платіжною дисципліною може сприяти поступовому скороченню боргові та зростанню привабливості балансуєчого ринку.

PM_IME_WEM_02 Підтримка активних споживачів за механізмом самовиробництва (net billing)

Підкреслюємо, що запровадження механізму самовиробництва наразі зіштовхується з рядом перепон, що пов'язані як з нормативним регулюванням, так і з глобальними проблемами ринку. Зокрема вважаємо, що для запуску механізму в НПЕК повинно бути передбачено регулювання таких проблемних питань:

1. Обмеження обсягу електроенергії, що дозволяється реалізовувати активному споживачу за певних умов стримуватимуть поширення механізму самовиробництва

На сьогодні суттєвою перешкодою для вільного використання механізму самовиробництва є законодавче обмеження обсягу електроенергії, яку дозволяється продавати у мережу, оскільки даний механізм, в першу чергу, передбачає самозабезпечення електроенергією споживача, а не її продаж. Дане регулювання відобразатиметься на муніципалітетах, які будуть суттєво обмежені у впровадженні заходів з енергоефективності за рахунок інвестиційних коштів. Штучне збільшення терміну окупності для інвестора та неможливість повернути кошти в натурі вірогідніше за все робить цей сегмент малоцікавим для приватних інвесторів.

Також окремою слід виділити необхідність сальдування обсягів відпуску електричної енергії для станцій до 1 МВт лише помісячно, що позбавлятиме, наприклад, школи можливості установити СЕС та накопичити електроенергію влітку, коли школа майже не споживає енергію в найбільш сонячний період року (травень-серпень) і використовувати кошти за таку електроенергію в осінньо-зимовий період, зменшуючи рахунки за електроенергію.

Можливим шляхом подолання даної перешкоди є перегляд підходів до обмежень щодо обсягу електроенергії, яку дозволяється продавати окремим категоріям установ у мережу за механізмом самовиробництва.

2. Прайс-кепи на ринку електричної енергії

Цінові обмеження або прайс-кепи – це граничні нормативно встановлені максимальні та мінімальні ціни на ринку електроенергії для покупців електроенергії.

У рамках дії прайс-кепів Регулятор розділив добу на чотири часові зони, відповідно, з 1 січня 2024 року діють наступні граничні ціни на РДН і ВДР (верхній прайс-кеп):

- для годин мінімального навантаження (з 23.00 до 7.00) – 3 тис. грн/МВт*год
- середнього навантаження (з 7.00 до 8.00, з 11.00 до 17.00) – 5,5 тис. грн/МВт*год,
- підвищеного навантаження (з 8.00 до 11.00) – 6,9 тис. грн/МВт*год,
- максимального навантаження (з 17.00 до 23.00) – 7,5 тис. грн/МВт*год,
- Мінімальна гранична ціна на ринку РДН/ВДР становитиме 10,00 грн/МВт*год.

Враховуючи, що розрахунок за відпущену в мережу електричну енергію здійснюватиметься за цінами РДН, а максимальна генерація, відповідно сонячних станцій, відбувається, коли влітку ціна на ринку природно низька, то цілком вірогідним є отримання активним виробником розрахунків за відпущену електроенергію за механізмом самовиробництва в обсягах, який значно не пропорційний витратам за такий самий обсяг спожитої електроенергії в осінньо-зимовий період. В умовах регульованого ринку, механізм net billing має враховувати, що у випадку вкрай низьких цін захищається й інтерес активних споживачів.

3. Вірогідність виникнення заборгованості електропостачальників/постачальників універсальних послуг перед активними споживачами

Дана проблема витікає з невтішної загальної ситуації в частині розрахунків між учасниками ринку електричної енергії у 2020-2023 роках. Так, станом на жовтень 2023 року загальна заборгованість перед виробниками з ВДЕ сягнула історичного піку – 21,3 млрд. грн., з ПДВ, подолавши показник за 2022 рік – 17 млрд. грн. з ПДВ. Загальна заборгованість ДП "Гарантований покупець", яка скалася за період з січня 2021 року по листопад 2023 року перед виробниками з ВДЕ становить 38,8 млрд грн. з ПДВ. В той же час, за аналогічний період, НЕК "Укренерго" заборгувала виробникам з ВДЕ за послугою з розвитку ВДЕ 32,7 млрд. грн. з ПДВ (за даними ДП "Гарантований покупець"). Ці дані свідчать про те, що за відсутності покращення розрахунків з боку НЕК "Укренерго" рівень оплати виробникам ВДЕ за 2023 рік може становити 56%. Окрім того, борг ДП "Гарантований покупець" перед постачальниками універсальних послуг становить 19 млрд. грн., в той же час, заборгованість постачальників універсальних послуг перед операторами системи розподілу становить 6 млрд. грн. Таким чином утворено боргове коло і без реагування з боку держави воно буде тільки зростати.

Таким чином, існує ризик виникнення заборгованості електропостачальників та постачальників універсальних послуг перед активними споживачами, що й визначить ефективність всього механізму.

4. Правові колізії договірної регулювання механізму самовиробництва між споживачами та електропостачальниками/постачальниками універсальних послуг

Питання договірної регулювання механізму самовиробництва між споживачами та електропостачальниками/постачальниками універсальних послуг впливає з недосконалої норм, що впорядковують такі договірні правовідносини. Так, відповідно до статті 58-1 Закону України "Про ринок електричної енергії", споживач набуває статус активного споживача шляхом укладення договору купівлі-продажу електричної енергії за механізмом самовиробництва. Проте, відповідно до частини 1 статті 63 цього ж Закону, постачальник універсальних послуг не може відмовити побутовому та/або малому непобутовому споживачу, який виробляє електричну енергію з альтернативних джерел енергії і знаходиться на території здійснення його діяльності, в укладенні договору купівлі-продажу електричної енергії за механізмом самовиробництва, за умови що між споживачем та таким постачальником уже укладений договір про постачання електричної енергії.

Таким чином, статтею 58-1 Закону припускається, що договір постачання за механізмом самовиробництва має укладатися одночасно із договором електропостачання та передбачатися ним як додаток, що протирічить нормі, викладеній у статті 63 Закону, оскільки вона, фактично, вказує на можливість внесенням змін до діючого договору електропостачання, укладеного між

споживачем і постачальником, у вигляді укладання додаткової угоди між споживачем та постачальником, а не нового договору.

Окрім того, дана колізія призводить до того, що фактично договір (додаткова угода) за механізмом самовиробництва може укладатись лише з тим постачальником, який постачатиме активному споживачу електричну енергію, а отже якщо малий непобутовий чи непобутовий споживачі вже мають укладений договір із ПУПом, то їм необхідно буде змінювати його на іншого постачальника для досягнення оптимальних умов співпраці.

5. Неузгодженості між чинними нормами енергетичного та будівельного законодавства

Процедура отримання дозволів та фактичного будівництва генеруючого об'єкту є тривалою та багатоетапною. Окрім того, складність процесу переходу до механізму самовиробництва обтяжується і прогалинами в чинному законодавстві, що безумовно, не робить даний процес більш привабливим. Особливо гостро вищезазначена проблема відчувається під час встановлення дахових СЕС. Так, Законом визначено, що встановлення дахової генеруючої установки (сонячної електростанції) не потребує отримання дозвільної будівельної документації. Проте, через неузгодженість норм у сфері будівництва, де-юре, всі суб'єкти, окрім приватних домогосподарств, які виявляють бажання встановити дахові сонячні електростанції, мають проходити аналогічні етапи отримання дозвільної документації на будівництво, як і у разі встановлення наземної генеруючої установки, у разі якщо вони приєднуються до механізму самовиробництва. Рекомендується впорядкувати колізії енергетичного та будівельного законодавства.

6. Необхідні значні витрати на кваліфіковане технічне обслуговування генеруючої установки за рахунок активного споживача

Будь-яка діюча сонячна станція потребує як технічного, так і експлуатаційного обслуговування, зокрема, це обумовлює залучення кваліфікованого персоналу, що буде здійснювати нагляд за нормальною роботою даної генеруючої установки в процесі експлуатації, її ремонт, обслуговування, сервіс, налагодження тощо. Зокрема, відповідно до пункту 3 "Переліку робіт з підвищеною небезпекою", затвердженого Наказом Держнаглядохоронпраці України № 15 від 26 січня 2005 року, роботи на кабельних лініях і діючих електроустановках є роботами з підвищеною небезпекою. Враховуючи це, споживачі, залучаючи обслуговуючий персонал генеруючої установки мають забезпечити охорону праці та періодичне проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, для обслуговуючого персоналу – один раз на рік та для посадових осіб – один раз на 3 роки, відповідно до Закону України "Про охорону праці" та Наказу Держнаглядохоронпраці України № 15 від 26 січня 2005 року "Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою". Витрати на такі опції повинні відповідно передбачатись при фінансуванні державних та комунальних об'єктів, на яких встановлюватимуться генеруючі установки, або ж покладатись при початковому фінансуванні проектів на підрядні організації.

7. Висока вартість основного обладнання та обмежені кредитні можливості

Витрати, пов'язані з придбанням обладнання, розробкою проектно-кошторисної та будівельної документації, облаштуванням вузла комерційного обліку покладаються на замовника. Найбільш суттєвим фінансово-економічним питанням для переходу до механізму самовиробництва є питання високої вартості основного обладнання. Переважна більшість фотоелектричних приладів імпортується з закордону та за останні роки їх вартість зростає. Незважаючи на те, що відповідно пункту 197.16. статті 197 розділу V Податкового кодексу України

устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаюче обладнання і матеріали, засоби вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріали для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії звільнено від оподаткування при ввезенні на митну територію України, після початку повномасштабного вторгнення тільки логістичні витрати зросли втричі.

Термін окупності таких станцій для власного споживання, за приблизними підрахунками, може варіюватися, але не менше 5 років. Для побутових споживачів окупність може досягати навіть 10 років.

Враховуючи це, у 2023 році Державним Фондом Енергоефективності розроблено Програму зі стимулювання використання альтернативних джерел енергії (далі – Програма), яка передбачає стимулювання та підтримку ініціатив щодо впровадження енергоефективних заходів приватними домогосподарствами шляхом надання грантів для встановлення фотовольтаїчних систем забезпечення електроенергією. Так, учасник Програми, шляхом подання заяви на участь у сервісі "Дія" має можливість отримати грант від Державного Фонду Енергоефективності у розмірі 70% від вартості матеріалів і обладнання (сонячних панелей, акумуляюючих систем, інверторів та іншого обладнання), але не більше 300 тис. грн на один будинок. Також, за підтримки Державного Фонду Енергоефективності діє програма енергомодернізації багатопверхових будинків "Енергодім", яка, також, дозволяє отримати грант, тобто часткову компенсацію витрат проекту, об'єднанням співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ).

Втім, такі програми наразі не користуються великою популярністю, а продовження функціонування Фонду визначається наявністю коштів в Державному бюджеті на кожний наступний рік та фактично переданих коштів в управління Фонду.

PM_IME_WEM_05 Надання компенсацій за обмеження виробників ВДЕ (за "зеленим" тарифом) при передиспетчеризації

Рівень платежів по компенсації обмежень покращився лише у 2023 році за рахунок залучення кредитних коштів ОСП. З метою впровадження окремого фінансового механізму для покриття таких витрат ОСП пропонуємо розглянути можливість включення вартості компенсацій в тариф на диспетчеризацію.

PM_IME_WEM_06 Гармонізація застосування граничних обмежень цін на оптових сегментах ринку (price caps)

Вважаємо за важливе визначення, нехай навіть в довгостроковій перспективі, мети, яка відповідає вимогам ринку, щодо скасування граничних обмежень цін, адже вільний ринок електричної енергії передбачає саморегуляцію і вільне ціноутворення, яке в такому випадку буде економічно обґрунтованим. Таке визначення, зокрема, відповідатиме і наданій державою декларації щодо введення price caps як тимчасового явища при запровадженні нової моделі ринку.

Підкреслюємо також, за умови врахування вказаного вище, підтримку положень щодо лібералізації ринку електричної енергії, визначеного в розділі 4 НПЕК.

PM_IME_WEM_15 Забезпечення доступу споживачів до важливої інформації

Додатково в рамках забезпечення доступу до інформації варто надати уваги питанню доступу до інформації і статистичних даних про енергоспоживання. ОМС є тими, хто має та виконує зобов'язання по скороченню викидів та скороченню енергоспоживання, проте вони не

володіють інформацією про те, наскільки вдалось досягти скорочення, а тому не можуть оцінювати власні результати.

Також стосовно доступу до інформації існує питання збору інформації, яке не врегульовано в секторах, які ОМС не можемо контролювати (населення, бізнес, інші споживачі). Зокрема, енергопостачальні компаній не завжди надають повну інформацію на запит для подальшої її обробки. Пропонується розробити порядок звернення до них. Додатково слід забезпечити один із двох підходів — централізований збір інформації або посилення відповідальності енергопостачальників, операторів систем розподілу за ненадання інформації.

PM_RIC_WEM_01 Модернізація освітніх програм з метою покриття skills gap у сфері зеленого переходу та відновлюваної енергетики

Пропонується додати до НПЕК заходи та програми, які вестимуть до розвитку людського потенціалу та збільшення кількості кваліфікованих кадрів. Так, наприклад, таку програма на місцевому рівні має Житомирська міська рада. Такі приклади можна поширювати на інші громади та забезпечити їх державну підтримку.

3.1.3. Інші елементи виміру

PM_D_WAM_20 Державна цільова програма справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року

Для декарбонізації енергетичного сектору до 2050 року та для виконання цілей Паризької Угоди, важливо визначити яким чином та у які строки відбуватиметься поступова відмова від викопних палив (в тому числі, природного газу та нафти). Крім того, важливо щоб вже визначенні дати відмови (як от відмова від вугілля до 2035 року) уможливлувалися низкою заходів, а не залежали від обставин. Заходи щодо енергетичного переходу повинні супроводжуватися програмами щодо створення нових "зелених" робочих місць, навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації, прийому на роботу робітників з галузей, які втратять свою актуальність.

Для поступової відмови від вугілля та справедливої трансформації важливо передбачити конкретні та послідовні заходи:

- координацію національної політики справедливої трансформації з місцевими та/чи регіональними стратегіями/планами справедливої трансформації, важливо визначити як будуть співвідноситися ці політики.
- мають бути передбачені заходи/програми орієнтовані на відновлення територій вуглевидобутку та затоплення шахт.
- для ефективного планування заходів справедливої трансформації та відновлення вугільних громад важливо мати програму заходів для реформування вугільної галузі та план заходів для поетапного закриття шахт.

Формування Державної цільової програми справедливої трансформації має також передбачати заходи диференційовані відповідно до наслідків війни та враховувати територіальний аспект - щоб уможливити формування та реалізацію Програми незалежно від військової ситуації та доступу до територій, які підлягають трансформації.

Пропонуємо в НПЕК передбачити актуалізацію та доопрацювання проекту програми справедливої трансформації вугільних регіонів України для часової рамки до 2035 року, забезпечивши узгодження з планами виведення з експлуатації державних вугільних ТЕС, оголошеними в рамках участі України в Power Past Coal Alliance (закриття до 2035 року). Зокрема, до програми мають бути включені річні баланси виробництва та споживання енергетичного

вугілля державними підприємствами, з плановим скороченням обсягів до 2035 року, а також графіки закриття шахт згідно даних їх запасів, глибини та метанонебезпечності.

3.3. Вимір "Енергетична безпека"

Вимір "Енергетична безпека", що охоплює нарощення встановлених потужностей АЕС та власне виробництво тепловиділяючих збірок вимагає ретельного розгляду потенційних ризиків і викликів, а саме:

- 1. Висока вартість та тривалий час будівництва:** Будівництво нових АЕС є дуже дороговартісним та часомістким процесом. Це означає значні капіталовкладення та тривалий період, протягом якого вкладені кошти не приносять доходу. У порівнянні, проекти відновлюваної енергетики можуть бути реалізовані швидше та з меншими витратами.
- 2. Безпека:** Розширення ядерних потужностей та власне виробництво палива вимагають посилення заходів з ядерної безпеки. Враховуючи досвід повномасштабного вторгнення росії, ці ризики потребують додаткових заходів безпеки та стратегій їх мінімізації.
- 3. Екологічні ризики:** Видобуток та переробка уранових руд мають значний вплив на довкілля, включаючи радіаційне забруднення та знищення природних ландшафтів. Розвиток атомної енергетики збільшує обсяг радіоактивних відходів. Потрібні довгострокові плани для безпечного зберігання та утилізації цих відходів, а також стратегії з мінімізації їх впливу на навколишнє середовище.
- 4. Залежність від технологічних партнерств:** Плани з виробництва паливних касет за технологією Westinghouse та розвиток власних технологій зменшують залежність від одного постачальника, але створюють нову залежність від специфічних технологій та іноземних партнерів. Необхідна додаткова диверсифікація джерел на додачу до розриву співпраці з Росатомом.
- 5. Економічна життєздатність:** Для виправдання економічної ефективності інвестицій у розвиток уранового виробництва необхідно провести комплексний аналіз, що включає оцінку всіх можливих витрат, потенційних доходів, ризиків та порівняльний аналіз з альтернативними варіантами електрогенерації. Це включає аналіз вартості генерації електроенергії з сонячних, вітрових, гідроелектростанцій та інших джерел, враховуючи тенденції до зниження вартості технологій відновлюваної енергетики. Також важливим є врахування ризиків, пов'язаних з проектом, таких як затримки в будівництві, збільшення витрат, зміни в регуляторному середовищі, технологічні ризики, а також ризики зниження попиту на уран.
- 6. Декомісія.** В Україні працює п'ятнадцять атомних енергоблоків із реакторами типу ВВЕР. Всі вони запроектовані, і більшість із них – збудовано, за радянських часів. Наразі проектний термін роботи завершився для 13 з 15 атомних енергоблоків АЕС України. Не зважаючи на те, що протягом 2011-2023 рр. ряд блоків отримали ліцензії на продовження роботи протягом додаткових 10-20 років, проте зрештою у майбутньому їх усі доведеться закрити. Закриття та безпечне виведення з експлуатації атомних станцій потребує значних коштів, які мають накопичуватися протягом терміну роботи станцій. Тому набуває актуальності питання підготовки до безпечного зняття з експлуатації діючих АЕС України, зокрема, у частині накопичення достатнього фінансового резерву для демонтажу станцій і захоронення всіх радіоактивних відходів. Однак за 12 років було накопичено 3525,668 млн. грн. (станом на кінець 2017 року), що критично мало для зняття з експлуатації навіть одного атомного енергоблоку.

СЕКЦІЯ В. АНАЛІТИЧНА ОСНОВА

4. ПОТОЧНА СИТУАЦІЯ ТА ПРОГНОЗИ З УРАХУВАННЯМ НАЯВНИХ ПОЛІТИК І ЗАХОДІВ

4.2. Вимір "Декарбонізація"

4.2.1. Викиди і абсорбція ПГ

Викиди ПГ у сільському господарстві

У межах даного розділу вказано, що "Повномасштабне вторгнення рф, яка розпочалась 24 лютого 2022 року, призвело до значних змін у секторі сільського господарства, зокрема, відбулось скорочення поголів'я сільськогосподарських тварин, змінилось співвідношення систем поводження з гноєм". Просимо врахувати, що скорочення поголів'я с/г тварин відбувалось не за усіма видами тварин, зокрема, чисельність поголів'я птиці зростало. Також не є зрозумілим, що мається на увазі — "змінилось співвідношення систем поводження з гноєм", просимо уточнити дане питання у процесі доопрацювання.

Також звертаємо увагу, що у межах Рис. 4.2. Загальні викиди ПГ від сільського господарства в Україні у 1990-2022 рр., тис. т CO₂-екв, вказано, що N₂O є одним із найбільших парникових газів від сільського господарства. А джерелом N₂O, відповідно до інформації зі ст. 230 НПЕК, є внесення (і їх зберігання), вимивання добрив, культивування ґрунтів, тому питання підвищення ефективності використання та зберігання добрив є важливим для скорочення ПГ.

ii. Прогноз секторальних змін з урахуванням наявних національних і союзних політик і заходів до 2050 року (включно з 2030 роком)

Викиди парникових газів в секторі "Сільське господарство" (ст.236)

У даному розділі вказано, що "WEM сценарій, який ґрунтується на поточному (обмеженому) рівні імплементації чинного законодавства, що передбачає значну затримку між формулюванням політики, її прийняттям і впровадженням, забезпечить незначний приріст емісії парникових газів. У порівнянні із базовим 1990 роком прогнозовані викиди парникових газів у 2030, 2040 та 2050 роках становитимуть відповідно 50,9%, 56,4% та 60,9%."

Даний сценарій не може розглядатися як прийнятний, бо його наслідки будуть суперечити проголошеним кліматичним цілям та суспільним інтересам. Зокрема, за Рис. 4.4. Прогноз викидів від сільськогосподарської діяльності в Україні за WEM сценарієм, тис. т CO₂-екв, у 2050 році очікується ще більше викидів від сільськогосподарських ґрунтів, аніж у 2020 році. Відповідно, необхідно врахувати додаткові заходи, які ми пропонували вище задля реального скорочення викидів. Також сектор "Сільського господарства" тісно пов'язаний із сектором "ЗЗЗЛГ", зокрема одні із найбільших викидів ПГ є сільськогосподарські землі. Отже, необхідно впроваджувати обов'язкові заходи для консервації деградованих земель та збільшення природоохоронних територій.

Тому звертаємо Вашу увагу на важливості включенню додаткових заходів для реального скорочення викидів щодо сільськогосподарських земель, перерахунку сценарію та прогнозів викидів.

4.2. Вимір "Енергоефективність"

Нижче надаємо загальні коментарі, надані представниками ОМС для врахування у даному розділі:

- У НПЕК згадано план REPowerEU. Пропонується винести питання щодо того, щоб REPowerEU був застосований в Україні на рівні програмного документу, адже даний план

може бути ще одним відображенням енергетичного планування в громадах, оскільки містить чіткі кінцеві цілі.

- Долучення більше 250 підписантів Угоди мерів в Україні свідчить про готовність громад до участі у кліматичному русі та про успішну роботу, яку провели структури підтримки Угоди мерів. Необхідно розробити стимулюючі умови для громад, які беруть на себе амбітні зобов'язання щодо скороченню викидів. Проте наразі вони не можуть отримати прямі вигоди за це. Одним із кроків у цьому напрямку може бути включенням громад у торгівлю викидами парникових газів, що потребує додаткового законодавчого врегулювання. При цьому отримані кошти можуть бути в подальшому направлені на модернізацію будівель або її частково компенсувати за рахунок досягнутої економії. Наразі це питання не обговорювалось у широких дискусіях, проте може бути піднято у рамках роботи над НПЕК.
- У частині 2.2. Вимір "Енергоефективність" згадано будівництво за стандартами NZEB, який в Україні буде впроваджений не раніше 2027 року. Проте даний стандарт стосується в основному малого нового будівництва. Першочергово слід звернути увагу на вже побудовані будівлі. Ці будинки не відповідають стандарту ZEB, який повинен забезпечити високу енергоефективність будівель за рахунок нульового споживання енергії з відновлюваних джерел. Для подальшого врегулювання цього питання необхідно доопрацювати відповідним чином нормативні документи України в галузі будівництва та визначити необхідність розробки чи поновлення програми фінансування з залученням профільних органів та фондів.
- Вважаємо за необхідне зазначити обов'язковість процедур аналізу споживання чи розрахунків ефекту від впроваджених заходів з енергоефективності. Зокрема, у НПЕК вказано дані по енергоспоживанню та енергобалансах за 2020 рік, адже це останній рік статистичні дані по якому є доступні. Проте слід зазначити, що 2020 рік мав у порівнянні із наступними роками опалювальний сезон, що відзначався вищими температурами та відповідно, виходячи з показників 2020 року, енергоспоживання зафіксоване для одного з найменших градусоднів. Це свідчить про нерелевантність щодо тих температур, які спостерігаємо зараз та необхідність врахування даного фактору.
- Також слід звернути увагу на дані щодо енергоресурсів, спожитих транспортом: 2020 рік — це період пандемії COVID-19, що позначилось на використанні транспорту, а отже на зменшенні споживання енергоресурсів.
- Щодо впровадження системи енергоменеджменту в містах: пропонується уточнити чи буде містити система енергомоніторинг, щодо структури та кількості необхідних громаді енергоменеджерів, хто буде курувати систему енергоменеджменту та визначити відповідальних.

Додатково, у громадах, які мають впроваджену систему енергоменеджменту відсутнє окреме положення про впровадження. Пропонується уточнити у відповідних нормативно-правових актах щодо необхідно або не обов'язковості даного документу.

Також слід уточнити, чи буде розроблена система якості, яка вказуватиме на досконалість або не досконалість впровадженої у громаді системи енергоменеджменту.

Звертаємо увагу, що з метою стандартизації процесів у громад є необхідність прописати загальні вимоги до системи енергомоніторингу.

- Виникає питання щодо термомодернізації житлових будівель. Пропонується додати, які механізми співфінансування програми "Енергодім" доступні для органів місцевого самоврядування та уточнити яким чином ОМС можуть співпрацювати із Фондом. У НПЕК

відзначено стимулювання розроблення відповідної програми, проте наразі немає дискусій щодо її наповнення.

- НПЕК орієнтований на великий бізнес, проте мікро-, малий та середній бізнес не маючи зобов'язань значно менше зацікавлені у впровадженні енергоефективних заходів. Програми з енергоефективності могли б стати додатковим стимулом у вирішенні цього питання.
- Громади не бачать сенсу вкладати значні кошти у термомодернізацію будівель, щоб отримати не значну економію. Тарифна політика, що стосується теплопостачання має бути відповідно врегульована. Тарифи, орієнтир формування яких спрямовано на потреби галузі, а не їх штучне стримування з метою збереження привабливості для споживачів, відкриватимуть більше можливостей для виробників та постачальників теплової енергії, що використовують у виробництві тепла альтернативні види палива. Слід ввести наступні новели в частині зміни механізму формування тарифів:

- запровадити нормативне забезпечення включення у структуру тарифу на теплову енергію, її постачання та транспортування:

1. витрат, пов'язаних із модернізацію, капітальним ремонтом, реконструкцією систем централізованого теплопостачання;
2. витрат, пов'язаних із впровадженням нових технологій (в тому числі технологій виробництва тепла з відновлюваних джерел);
3. витрат, пов'язаних з підвищення енергоефективності мереж централізованого теплопостачання.

- як альтернативне вирішення проблеми – запровадити заходи зі створення вільного ринку теплової енергії, що дозволить досягнути балансу між економічними потребами комунальних підприємств та фінансовою спроможністю споживачів щодо оплати рахунків за спожите тепло.

- У Довгостроковій Стратегії термомодернізації будівель на період до 2050 року вказано, що частка громадських будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії становить не менше 10%. Враховуючи обмежений ресурс на термомодернізацію та інші заходи цей показник є складнодосяжним та потребує перегляду. Згідно спадної теорії граничної користі: що більше ми доводимо до 0-го рівня споживання, то менший приріст потрібних ресурсів і менший результат. У НПЕК зазначено про "очікувану економію енергії у будівлях, які відповідають визначеним вище ознакам становить 24.9 ГВт·год/рік" зекономленої енергії завдяки державним будівлям, якщо їх довести до мінімальних критеріїв енергоефективності. Проте це лише 0.3% від амбітних цілей, зазначених у Стратегії.

Окрім того, попередні плани з термомодернізації мали недопрацьований механізм фінансування і співфінансування. Тож ОМС мають запит на те, щоб дізнатись хто відповідатиме за реалізацію і яка роль ОМС в цьому процесі. Якщо уряд планує впровадження цих заходів із активним долученням ОМС, то слід вже тепер розуміти обсяг наявних на місцях ресурсів. У поточний час громади мають обмежені бюджети, тому малоймовірно, що вони зможуть вкладати власні кошти в програми термомодернізації. Місцевий бюджет має покривати ріст цін, потреби пільговиків, яких стає все більше, тож витрати збільшуються, тож це слід враховувати при плануванні.

- З метою дотримання вимог по енергомодернізації та енергоефективності ефективним є інструмент енергетичного аудиту, проте у випадках порушення видачі сертифікатів з боку аудиторів, для них має наставати відповідальність. в тому числі у вигляді позбавлення сертифікату.

- Потребує змін законодавство щодо встановлення лічильників за умови наявності горизонтальної системи опалення. Так, багато міст посилаються на те, що вони не мають горизонтальної системи опалення, що відповідно до законодавства блокує для них можливість встановлення лічильників на кожен радіатор та потребує змін.

5. ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ЗАПЛАНОВАНИХ ПОЛІТИК І ЗАХОДІВ

Викиди парникових газів в секторі "Сільське господарство"

Відповідно Рис. 5.2. Прогноз викидів від сільськогосподарської діяльності в Україні за WAM сценарієм, тис. т CO₂-екв, ситуація з викидами від сільськогосподарських ґрунтів також не скорочується. Відповідно, у 2050 році обсяг викидів відповідатиме рівню 2021 року. Тому в межах заходів для скорочення викидів повинно застосовуватись більше заходів для зменшення викидів ПГ від сільськогосподарських ґрунтів, які пропонувались нами вище у Розділі 3. Політики та заходи у секторі "Сільське господарство" і "ЗЗЛГ".

Просимо врахувати надані коментарі при доопрацюванні НПЕК.

Контакти для зв'язку: Наталія Литвин, ел. адреса: n.lytvyn@ecoclubrivne.org

З повагою,

**Наталія Литвин,
Координаторка Коаліції "Енергетичний перехід"**

Долучились та підтримали наступні муніципалітети:

1. Славутицька міська територіальна громада Київської області
2. Костопільська міська територіальна громада Рівненської області
3. Рожнятівська територіальна громада Івано-Франківської області
4. Житомирська міська об'єднана територіальна громада
5. Маразліївська сільська територіальна громада Одеської області
6. Самбірська міська територіальна громада Львівської області
7. Звягельська міська територіальна громада Житомирської області
8. Перещепинська міська територіальна громада Дніпропетровської області
9. Сумська міська територіальна громада
10. Ясінянська територіальна громада Закарпатської області
11. Красненська селищна територіальна громада Львівської області
12. Моршинська міська територіальна громада Львівської області
13. Миколаївська міська територіальна громада
14. Коростенська міська територіальна громада Житомирської області
15. Хмільницька міська територіальна громада Вінницької області
16. Херсонська міська територіальна громада
17. Глинянська міська територіальна громада Львівської області
18. Козятинська міська територіальна громада Вінницької області
19. Городнянська міська територіальна громада Чернігівської області
20. Кам'янська сільська рада Закарпатської області
21. Підгородненська міська територіальна громада Дніпропетровської області
22. Дубівська селищна рада Закарпатської області

23. Теофіпольська селищна територіальна громада Хмельницької області
24. Новобузька міська територіальна громада Миколаївської області
25. Чутівська селищна територіальна громада Полтавської області
26. Рожищенська територіальна громада Волинської області
27. Ізюмська міська територіальна громада Харківської області
28. Калуська міська територіальна громада Івано-Франківської області
29. Білківська сільська громада Закарпатської області
30. Червоноградська міська рада Львівської області
31. Ніжинська міська територіальна громада Чернігівської області
32. Арцизька міська територіальна громада Одеської області
33. Кам'янецька територіальна громада Чернівецької області
34. Тростянецька міська територіальна громада Сумської області
35. Брошнів-Осадська селищна рада Івано-Франківської області
36. Луцька міська територіальна громада
37. Новооржицька територіальна громада Полтавської області
38. Торецька міська територіальна громада Донецької області

Долучились та підтримали наступні громадські організації:

1. ГО "Екоклуб"
2. ГО "Екодія"
3. ГО "Ресурсний центр підтримки ОСББ Рівненщини"
4. ГО "Гуртом подіє"
5. ГО "Асоціація ОСББ та ОСН"
6. ГО "Волинський інститут підтримки та розвитку громадських ініціатив"
7. БФ "Фундація суспільних інновацій"
8. ГО "Громадське Волинь"
9. ГО "Ініціативний крок"
10. ГО "Стоїмо Разом" (Razom We Stand)
11. ГО "Самбірська Агенція Розвитку та Євроінтеграції"
12. ГО "ЮКРЕЙН2ПАУЕР"
13. Громадська організація "Рівненський центр "Соціальне партнерство"
14. ГО Школа Робототехніки "Вперед у Майбутнє"
15. ГО Громадська Ініціатива "Місто Сонця"